

1° Bijlage tot de 26° Jaarvergadering van de Nederl.
Bot. Vereeniging.

BIJDRAGE

OVER

Rumex Steinii *Becker* en *R. leptanthes de Bruijn* en over
vormen van *Enodium coeruleum* *Gaud.*, *Glyceria*
fluitans *Brown* en *Trifolium minus* *Rehhan.*

DOOR

A. J. DE BRUIJN.

M. H.

Het is mij aangenaam, U mededeeling te kunnen doen van eenige voor onze Flora nieuwe plantenvormen, en wel in de eerste plaats van eene nieuwe soort van *Rumex*, te weten: *Rumex Steinii* *Becker*.

Voor eene reeks van jaren, en wel in 1858, vond ik bij den Haag, aan den kant eener sloot, een *Rumex*-vorm, die zeer van de mij bekende indigene soorten verschilde, en bij onderzoek de genoemde soort bleek te zijn, die naar ik meen het eerst door *Becker* in de Flora van Frankfort vermeld werd.

Ik deed van deze plant tot nog toe geene mededeeling, omdat mij de wortelbladeren ontbraken. Om deze te bekomen, had ik de plant in een kleinen tuin overgebracht, die ik opzettelijk tot het kweeken van *Rumices* bezigde, en waarin ik eenige opmerkelijke vormen bijeenverzameld had. Bij eene garnizoens-verandering gingen alle, en zoo ook *R. Steinii*, door toevallige omstandigheden verloren.

In mijne hoop om dezen vorm elders nog eens terug te

vinden, werd ik tot nu toe teleurgesteld, en ik wilde de mededeeling van deze nieuwe soort daarom niet langer uitstellen, omdat zij wellicht door dezen of genen mijner medeleden opgemerkt konde worden, wanneer zij haar kenden.

Koch geeft van *Rumex Steinii* de volgende diagnose: »laciniis perigonii fructiferi interioribus ovatis, utrinque setaceo-bidentatis, in apice protracto integerrimis, omnibus calliferis, dentibus lacinia perigonii brevioribus, verticillis remotis, inferioribus folio fultis, superioribus nudis, foliis radicalibus lato-oblongis basi cordatis, caulinis e basi rotundato lanceolatis, superioribus lanceolatis.»

Deze soort zoude volgens Koch verwant zijn aan *Rumex conglomeratus* en *nemorosus* van welke beide zij zich inzonderheid onderscheidt door de elsvormige getande binnenste slippen van het perigonium.

Van *R. palustris* Sm., waarmede zij door Reichenbach voor synoniem gehouden wordt, verschilt zij door den overblijvendende (niet tweejarigen) wortel, door de 2- tot 3-maal bredere wortelbladeren, die aan den voet hartvormig zijn, en door de niet aan den voet versmalde onderste stengelbladeren.

Mijns inziens heeft de plant veel minder verwantschap tot *R. conglomeratus* en *nemorosus* dan tot *R. palustris*, en wel om de elsvormig getande perigonaaalslippen, welk kenmerk bij de eerstgenoemde soorten nimmer voorkomt, ofschoon de vorm dezer slippen nog wel van die van *R. palustris* verschilt. Bij deze laatste zijn ze smaller, meer uitgerekt, bij *R. Steinii* aan de basis breeder. Aan het door mij gevonden exemplaar, bevonden zich aan weerszijden van elke slip 3 elsvormige tanden.

Ofschoon ik nu wel de zekerheid heb, dat de door mij gevonden plant werkelijk de *R. Steinii* is, moet ik echter aan haar soortelijk bestaan twijfelen, omdat ik bij haar hetzelfde vond, wat ik bij *Rumex pratensis* en *maximus*, werkelijke hybriden, waargenomen had, te weten, dat de weinige vruchtjes, die zich ontwikkeld hadden, steriel waren.

Op grond van den vorm der bladeren en van de binnenste slippen van het perigonium, scheen het mij toe, dat *Rumex*

palustris en *obtusifolius* de ouders van *R. Steinii* moesten zijn.

Ofschoon nu wel de beide ouders niet in de onmiddellijke nabijheid van *R. Steinii* gevonden werden, kwamen zij toch een weinig verder voor en konde de overbrenging van zaden, uit het kruisen der beide soorten ontstaan, daarheen waar ik *Rumex Steinii* vond, gemakkelijk hebben plaats gehad, daar de sloot, aan welker kant, dicht bij het water, *R. Steinii* groeide, in gemeenschap stond met de gracht of vaart, waar de ouders voorkwamen.

Later heb ik gevonden, dat Doll in zijne Rijnflora *R. Steinii* eveneens voor eene hybride van *R. palustris* en *obtusifolius* houdt.

In de tweede plaats moet ik u mededeling doen van eenen, naar ik vermeen nog niet beschreven, *Rumex*-vorm, die, hoewel verwant aan *R. obtusifolius* en *divaricatus*, van beide aanmerkelijk verschilt.

Ik vond deze plant reeds voor vele jaren, en wel in Juni 1855, aan den zandweg van den Haag naar Wassenaar, eenige minuten van het Scheveningsche kanaal, in twee exemplaren.

Een weinig gewoon aan het zien van *Rumices*, viel zij mij door haren vreemden habitus dadelijk in het oog, en bij nader onderzoek bleek zij mij aanmerkelijk van de aanverwante *R. obtusifolius* en *divaricatus* te verschillen.

Ofschoon de onderste bladeren, zooals dit dikwijls bij *Rumices* het geval is, niet gaaf meer waren, konde ik hun vorm voldoende bepalen.

De diagnose die ik van deze plant heb opgesteld, is de volgende:

»Laciniis perigonii fructiferi interioribus oblonge-triangularibus, basi subcordatis, in apicem longissimum, integerrimum productis, utrinque longe setaceo-dentatis, racemis erectis parce foliosis, foliis imis late cordato-lanceolatis, acutis, petiolis supra planis, marginatis.»

De binnenste slippen van het vruchtdragend perigonium zijn verlengd-driehoekig, in eene zeer uitgerekte afgeronde punt eindigende, aan den voet flauw-hartvormig; die der buitenste

bloemen van de verticilli 7 à 7½ millimeter lang en 2½ millimeter breed. De voorste slip, bij *Rumices* steeds het meest ontwikkeld, heeft aan weërszijden drie lange elsvormige tanden, die dikwijls langer zijn dan de slip breed is, en is korreldragend. De beide andere slippy hebben veel kortere tanden, en zijn niet korreldragend. De bloemen zijn zeer lang gesteeld, terwijl de geleding van den bloemsteel veel dichter bij de bloem is, dan bij de aanverwante soorten. De bloemtakken zijn opgericht, aan den top een weinig knikkend; de bloemkransen zijn los, alleen de onderste door een blad gesteund; de eerste wortelbladeren zijn breed hart-lancetvormig, de daarop volgende driehoekig-hartvormig, spits, de onderste stengelbladeren breed-lancetvormig met afgeronde bases, de middelste evenzoo lancetvormig, de bovenste lijnvormig, alle sijngespitst.

Uit de U gegeven beschrijving en het exemplaar, dat ik U hier tevens doe zien, kan het U blijken, dat tusschen dezen *Rumex*-vorm en de aanverwante *R. obtusifolius* en *divaricatus* grooter verschil bestaat dan tusschen andere nauw verwante soorten, zooals bijv. tusschen *R. nemorosus* en *conglomeratus*, en vermeen ik dezen vorm als eene nieuwe soort te mogen aannemen.

Ik heb hem, uit hoofde van de lange uitgerekte en smalle binnenste perigoniaalslippy, *Rumex leptanthes* genoemd.

Gaarne had ik de voorwerpen met geheel rijpe vruchten willen inzamelen, om de plant door uitzaaiing te kweeken, doch, daar zij dicht aan den weg stond, was ik bevreesd dat de stengels, vóór dat de vruchten rijp waren, zouden verloren gaan.

Eenige nieuwe, niet beschreven *Rumex*-vormen, waaronder eene bastaard van *Rumex obtusifolius* en *conglomeratus* en eene van *R. obtusifolius* en *crispus*, deze laatste echter zeer verschillende van *Rumex pratensis*, die ook slechts eene hybride van beide laatstgenoemden is, geef ik U tevens ter bezichtiging. Ik houd *R. pratensis* voor ontstaan uit de bevruchting van *R. obtusifolius* door *R. crispus*, en zoude gene derhalve de moederplant zijn, terwijl de nieuwe hybridevorm, volgens mijne meening, ontstaan is uit de

bevruchting van *R. crispus* door *R. obtusifolius*, en *R. obtusifolius* de vaderplant zou wezen.

Om de kenmerken van eenige dezer vormen duidelijker te maken, heb ik preparaten van de binnenste slippen van het vrucht-dragend perigonium, (zie plaat VII.), alsmede afdrukken van de dwarse doorsneden van wortelbladstelen vervaardigd.

Met het oog op de bastaardvormen van *Rumex*, die door mij zijn waargenomen, acht ik het zeer wenschelijk, dat het geslacht *Rumex* opnieuw bewerkt worde en verklaar ik mij bereid, deze taak op mij te nemen.

Ik moet uwe aandacht verder vestigen op drie ten onzent nog niet vermelde plantenvormen, en wel van *Enodium coeruleum*, *Glyceria fluitans* en *Trifolium minus Relhan*.

Enodium coeruleum Gaudin.

Dit gras komt bij ons in twee verschillende vormen voor. De meest algemeene heeft, zooals men weet, eene samenge-trokken, afgebroken, violetkleurige bloempluim, terwijl deze bij den anderen veel langer is, hoewel hare takken eveneens zeer lang en bijna horizontaal uitgespreid zijn. Daarenboven zijn de aartjes groener. De plant is ook veel hooger. Door onderscheidene floristen vinden wij dezen vorm vermeld. Kunth, in zijne *Agrostographie*, maakt gewag van eene var. β . *major* (*spiculis multifloris*); evenzoo Roth, wiens plant door Bluff en Fingerhuth, in het *Compendium Florae Germanicae*, voor dezelfde gehouden wordt als *Molinia litoralis Host.*, *Molinia altissima Lk. Host.* en met *Enodium sylvaticum Lk. Enumer.*

Schlechtendal onderscheidt insgelijks twee vormen van *Enodium coeruleum*, en wel:

- α . *pratensis* (*panicula minore contracta e violacea varia*) en
- β . *sylvestris* (*foliis latioribus, panicula viridescente, majore, ramis laxiusculis*).

Volgens *Sonder's Flora Hamburgensis*, zoude deze laatst-

genoemde plant dezelfde zijn, die door Link als *Enodium sylvaticum* wordt aangegeven.

In Reichenbach's Flora Germanica excursoria vinden wij als synonyma van *Molinia litoralis* Host opgegeven *Molinia coerulea* var. *major* Roth en *Enodium sylvaticum* Lk.

Ten laatste moet ik nog vermelden, dat Andersson in zijne »Plantae Scandinaviae» van *Enodium coeruleum* eene var. *major* vermeldt met de volgende diagnose:

»elatius, culmo saepe 3—4 pedali, panicula ramis subhorizontaliter patentibus, longissimis effusa, spiculis saepissime pallidioribus, floribus fere semper tribus evolutis.»

De door mij gevonden specimina komen volmaakt overeen met de var. *β. sylvestris* van Schlechtendal en met de var. *major* van Andersson. Daar nu de eerstgenoemde variëteit voor synoniem gehouden wordt met *Enodium sylvaticum* Lk. en met *Molinia litoralis* Host, heb ik mijne exemplaren ook vergeleken met de volgende diagnose van Reichenbach:

»panicula longissima, spiculis remotis erectis bi-trifloris variegatis, bracteolis distincte 3-nervibus, foliis utrinque scabris, caesiis tredecimnervibus.»

Volgens Reichenbach's diagnose van *Molinia coerulea*, zoude deze van *M. litoralis* verschillen door eene kortere samengetrokken pluim, welker takken geheel met aanliggende donker-violetkleurige aartjes bedekt zijn, en verder door de flauw 3-nervige kroonkafjes en de aan weerszijden gladachtige, groene en negennervige bladen.

De pluim is bij mijne exemplaren 33½ centim. lang (in de Icones van Reichenbach slechts 31 centim., bij de grootste specimina van *M. coerulea* slechts 18 centim.), met takken van 12 centim., die, toen de plant bloeide, bijna horizontaal uitgespreid waren. De aartjes zijn wel opgericht, doch niet tegen de takken aangedrukt, en bedekken ze ook niet zooals bij dezo. De kleur is groener, terwijl de nerven der kroonkafjes duidelijk zijn. Verschil in het aantal nerven der bladen vond ik niet.

Dat deze vorm niet van de groeiplaats afhangt, blijkt hieruit, dat hij onder *M. coerulea* voorkwam. Ook om het groote verschil tusschen die beiden geloof ik eerstgenoemden, op het voetspoor van sommige auteurs, als eene bijzondere soort: *Molinia litoralis* Host te mogen aannemen.

Ik vond deze plant, in Aug. 1871, in vele exemplaren in eene niet dichte beukenlaan, aan eene sloot met zeer hooge kanten, behoorende tot de buitenplaats. Beukenburg onder Maarsdijk bij Utrecht.

Glyceria fluitans R. Brown.

var. α . *tritacea* Fries.

Dezen vorm vond ik in menigte in een laag veenachtig weiland bij Utrecht, Augustus 1871. Fries geeft er de volgende diagnose van:

»panicula fere simpliciter racemosa, spiculis fructiferis rachi adpressis, palca exteriore lato lanceolata acuta.»

Trifolium minus Relhan.

var. α . *aggregatum*.

Van *Trifolium minus* vond ik in der tijd, in 1851, aan den weg tusschen den Haag en Loosduinen, een opmerkelijken vorm. De plant zelve was zeer groot en had een dertigtal nederliggende stengels van $3\frac{1}{2}$ à 4 decim. lengte. In de oksels der 4 à 6 onderste bladen bevonden zich de bloemhoofdjes op de gewone wijze; de hoogere bladen waren ten getale van 3—6 vereenigd, en schenen op dezelfde hoogte aan den stengel ingeplant, en daar in den oksel van elk dezer bladen een bloemhoofdje stond, schenen de gezamentlijke bloemhoofdjes een krans te vormen. De stengelleden tusschen de groepen dezer bijeengevoegde bladen, waren zoo vele malen langer dan de lagere stengelleden als er bladen bijeengevoegd waren. Het bovenste gedeelte van den stengel was geheel bladerloos en aan den top hadden zich een 20—30 tal bloemhoofdjes in den

vorm van een schermvormigen tros vereenigd. Aan den voet van elken bloemsteel bevonden zich de twee steunblaadjes. Van dezen vorm kan ik de volgende diagnose geven :

Folia superiora ad 3—6 aggregata ; capitula in eorum axillis subverticillata ; pars superior caulis aphylla ; capitula numerosa (20—30) in apice caulis umbellato-racemosa ; pedunculi communes basi stipulis muniti.

Rumex Steinii Beckr.

Rumex palustris Smith.

Rumex leptanthes de Bruijn.

Rumex obtusifolius L. Sp. Fræs. Rumex divaricatus L. Sp. Fræs.